

[Strona Główna](#) > ... > [Twoje Prawa](#) > [Oskarżenia \(postępowanie karne\)](#) > 1 - Moje prawa w postępowaniu przygotowawczym

1 - Moje prawa w postępowaniu przygotowawczym

A. Jestem cudzoziemcem – czy ma to wpływ na postępowanie przygotowawcze?

Tak, cudzoziemiec nie może podjąć rzetelnej obrony, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, stąd należy mu zapewnić bezpłatny dostęp do tłumacza. W szczególności należy wezwać tłumacza na wszelkiego rodzaju czynności procesowe. Ponadto organ postępowania przygotowawczego ma obowiązek przetłumaczyć postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie. Nie jest wymagane pisemne tłumaczenie całych akt danej sprawy, a tylko materiałów niezbędnych dla zapewnienia oskarżonemu rzetelnego procesu.

B. Z jakich etapów składa się postępowanie przygotowawcze?

i. Etap gromadzenia dowodów / Uprawnienie do przeprowadzania postępowania przygotowawczego

Postępowanie karne rozpoczyna się od podjęcia czynności na etapie przedwstępnym poprzedzającym wniesienie aktu oskarżenia – czynności te obejmują zasadniczo przyjęcie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa lub innych zawiadomień, ich weryfikację oraz podjęcie decyzji w sprawie dalszych działań.

Kiedy powstaje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, odpowiedni organ wszczyna postępowanie w formie dochodzenia bądź śledztwa. Jest to faza postępowania w sprawie (in rem) prowadząca do wykrycia osoby, która dopuściła się przestępstwa.

Postępowanie przygotowawcze co do zasady prowadzi lub nadzoruje prokurator, a w zakresie przewidzianym w ustawie prowadzi je także Policja. Uprawnienia Policji w tym zakresie mogą przysługiwać także innym organom takich jak Służba Celno-Skarbowa czy Centralne Biuro Antykorupcyjne.

ii. Zatrzymanie policyjne

Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym.

Zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, a także wysłuchać go. Z zatrzymania sporządza się protokół. O zatrzymaniu należy zawiadomić prokuratora.

Zatrzymanemu przysługuje zażalenie do sądu w zakresie legalności, zasadności i prawidłowości zatrzymania. Zażalenie należy wnieść do sądu za pośrednictwem organu, który był odpowiedzialny za zatrzymanie np. policja, straż graniczna etc. Zażalenie należy wnieść nie później niż w terminie 7 dni od dnia zatrzymania. Należy również pamiętać, że zażalenie na zatrzymanie może być także wniesione następczo już po zwolnieniu osoby zatrzymanej. W takiej sytuacji istnieje możliwość złożenia zażalenia bezpośrednio do sądu. Sądem właściwym rzeczowo do rozpoznania przedmiotowego zażalenia będzie sąd rejonowy. W przypadku uznania przez sąd, że zatrzymanie, do którego doszło jest nielegalne, bezzasadne, a zatrzymany w dalszym ciągu nie został zwolniony, sąd orzeka o natychmiastowym zwolnieniu oraz informuje o tym fakcie prokuratora, a także organ nadrzędny nad organem który dokonał zatrzymania. Zażalenie przekazywane jest natychmiast do sądu rejonowego przez organ, do którego

zażalenie wpłynęło (w przypadku składania zażalenia po zwolnieniu zażalenie wnosimy bezpośrednio do sądu). Wraz z zażaleniem organ przekazuje protokół zatrzymania wraz ze wszystkimi pozostałymi materiałami wskazującymi na słuszność dokonania zatrzymania. Sąd rozpoznaje zażalenie bez zbędnej zwłoki. Ma to na celu rozpoznanie zażalenia najszybciej jak to tylko jest możliwe, a w szczególności przed upływem okresu zatrzymania. Zażalenie sąd rozpoznaje na posiedzeniu w składzie jednoosobowym. Sąd może podczas posiedzenia wysłuchać osoby zatrzymanej i zatrzymującej. Sąd każdorazowo bada legalność, zasadność oraz przebieg tj. prawidłowość zatrzymania.

iii. Przesłuchanie

Przesłuchania może dokonać organ prowadzący postępowanie (np. policja), prokurator lub sąd. Wraz z przedstawieniem zarzutów postępowanie wkracza w fazę przeciwko konkretnej osobie (in personam). Osoba, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a następnie której postawiono wskazane zarzuty staje się podejrzanym. Na tym etapie ustala się też jego dane osobowe. Następnie podejrzany jest pytany czy otrzymał na piśmie treść pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach, a także czy zrozumiał ich treść.

W trakcie przesłuchania podejrzany dysponuje szeregiem praw, o których organ prowadzący czynności powinien go pouczyć. Powinien być po raz kolejny pouczony o prawie do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień oraz do odmowy odpowiedzi na zadawane pytania.

Po wyrażeniu chęci składania wyjaśnień zostaje zadane pytanie o to, czy podejrzany zrozumiał treść zarzutu i czy przyznaje się do jego popełnienia. Po wskazanej procedurze podejrzanemu daje się możliwość swobodnej wypowiedzi na temat zarzucanych mu czynów. Następnie organ prowadzący czynności zadaje pytania. Prawo do zadawania pytań przysługuje również obrońcy obecnemu na przesłuchaniu. Po zakończeniu przesłuchania podejrzany obowiązany jest złożyć podpis bezpośrednio pod treścią złożonych wyjaśnień.

iv. Tymczasowe aresztowanie

Tymczasowe aresztowanie jest jednym ze środków zapobiegawczych. Następuje ono wyłącznie na mocy postanowienia sądu na wniosek prokuratora. Prokurator we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztu wymienić musi uzasadnienie. Są to dowody wskazujące na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo. Niezbędne jest zawarcie w nim także okoliczności przemawiających za istnieniem zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa. Poza wymienionymi informacjami należy zawrzeć także określoną podstawę stosowania tego środka zapobiegawczego i konieczności jego zastosowania. Obowiązkowe jest wskazanie, że żaden inny nieizolacyjny środek zapobiegawczy z katalogu kodeksowego nie będzie wystarczający dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania. Do wniosku dołączone może być również zeznanie świadka świadczące o uzasadnionej obawie niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej.

Sąd po otrzymaniu wniosku oraz wysłuchaniu oskarżonego (lub podejrzanego) ma 24 godziny na rozpoznanie wniosku. Jeżeli w trakcie 24 godzin Sąd nie ogłosi podejrzanemu postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, ma obowiązek natychmiast go zwolnić. W przypadku postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania Sąd określić musi czas jego trwania. Niezbędne jest dodatkowo oznaczenie terminu, do którego aresztowanie ma trwać. Konieczne jest także uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Należy wyjaśnić, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowania innego środka zapobiegawczego. Postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania doręcza się oskarżonemu.

Czas trwania tymczasowego aresztowania liczy się od dnia zatrzymania. Jest uzależniony od wielu kwestii. Każdorazowo określa go sąd. W postępowaniu przygotowawczym okres ten nie może przekroczyć 3 miesięcy. Jednakże, w sytuacjach, w których ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy stosownie do potrzeby może przedłużyć tymczasowe aresztowanie. Jest to możliwe na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy. Kolejnego przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania może dokonać sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat.

Środkiem odwoławczym mogącym wzruszyć decyzję sądu pierwszej instancji o zastosowaniu aresztu tymczasowego jest zażalenie. Wnieść je należy do właściwego Sądu Okręgowego. Robi się to za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżone postanowienie w ciągu 7 dni od ogłoszenia postanowienia o tymczasowym

aresztowaniu, jeżeli strona była obecna przy ogłoszeniu. Jeśli strona była natomiast nieobecna, obowiązujący termin to 7 dni od dnia doręczenia decyzji. Sąd rozpoznaje zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania sądowi zażalenia wraz z niezbędnymi aktami. Warto wiedzieć, że złożenie zażalenia jest bezpłatne.

C. Jakie mam prawa w trakcie postępowania przygotowawczego?

i. Jakie mam prawa w zakresie dostępu do usług tłumacza ustnego i do tłumaczeń pisemnych?

Jeżeli zatrzymany nie zna wystarczająco języka polskiego przysługuje mu prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza. Prawo do pomocy tłumacza ma zastosowanie nie tylko do ustnych wypowiedzi podczas postępowania przygotowawczego, ale obejmuje również tłumaczenia pisemne dokumentacji takiej jak postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie. Nie jest wymagane pisemne tłumaczenie całych akt danej sprawy, a tylko materiałów niezbędnych dla zapewnienia oskarżonemu rzetelnego procesu.

ii. Jakie mam prawa w zakresie dostępu do informacji i do akt sprawy?

Organy prowadzące postępowanie przygotowawcze informują podejrzanego przysługujących mu prawach w danym etapie postępowania. Podejrzanemu przysługuje również prawo dostępu do akt sprawy, jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa. Prawo to obejmuje swoim zakresem sporządzanie odpisów lub kopii oraz umożliwia wydanie za stosowną opłatą uwierzytelnionych odpisów lub kopii.

iii. Na czym polega moje prawo dostępu do adwokata i do poinformowania osoby trzeciej o mojej sytuacji?

Zatrzymanemu należy umożliwić nawiązanie kontaktu oraz bezpośrednią rozmowę z adwokatem lub radcą prawnym. W szczególnie uzasadnionych wypadkach zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. Zatrzymanemu przysługuje również prawo zawiadomienia o zatrzymaniu osoby najbliższej lub innej wskazanej osoby, a także pracodawcy, szkoły, uczelni, dowódcy oraz osoby zarządzającej przedsiębiorstwem zatrzymanego albo przedsiębiorstwem, za które jest on odpowiedzialny. W przypadku zastosowania tymczasowego aresztowania sąd jest obowiązany bezzwłocznie zawiadomić osobę najbliższą dla oskarżonego lub inną osobę przez niego wskazaną.

iv. Na czym polega moje prawo do pomocy prawnej?

W pierwszej kolejności wskazać należy, że podejrzany może zatrudnić obrońcę na własny koszt. Podejrzany, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

v. Co należy wiedzieć o:

a. domniemaniu niewinności

Domniemanie niewinności jest jedną z najważniejszych zasad postępowania karnego. Każda osoba jest niewinna wobec przedstawianych jej zarzutów, dopóki nie udowodni jej się winy i nie zostanie ona stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu. Niedające się usunąć wątpliwości, które wynikły w trakcie postępowania rozstrzyga się zawsze na korzyść oskarżonego.

b. prawie do zachowania milczenia i do wolności od samooskarżenia

Prawo do zachowania milczenia obejmuje niektóre gwarancje procesowe przysługujące oskarżonemu, takie jak prawo do odmowy składania wyjaśnień czy odpowiedzi na pytania. Prawo to jest formą realizacji prawa do obrony i skorzystanie z niego nie może być oceniane na niekorzyść oskarżonego.

c. ciężarze dowodu.

Ciężar dowodu to powinność udowodnienia przed sądem poszczególnych kwestii wysuwanych w toku

postępowania. W postępowaniu karnym ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu publicznym. Każda wątpliwość co do przedstawionych dowodów rozstrzyga zawsze na korzyść oskarżonego.

vi. Jakie są szczególne gwarancje procesowe dla dzieci?

W postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli nie ukończył 18 lat.

Oskarżony, który nie ukończył 18 lat, będzie mógł uczestniczyć w rozprawie w obecności przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęą pozostaje. Jeżeli udział tych osób nie jest możliwy, sąd wyznaczy asystenta rodziny, który posiada wymóg odpowiednich kwalifikacji do pracy z dziećmi.

Ponadto, jeżeli podejrzany nie ukończył 18 lat to pouczenie wręcza się również przedstawicielowi ustawowemu lub osobie, pod której pieczęą podejrzany pozostaje, albo innej osobie wskazanej albo wyznaczonej. Wzory te będą dostosowane do wieku oraz zdolności poznawczych.

Istnieje również możliwość wyłączenia przez sąd jawność rozprawy w całości albo w części, gdy choćby jeden z oskarżonych nie ukończył 18 lat.

Wskazane regulacje wejdą w życie z dniem 15 lutego 2024 r.

vii. Jakie są specjalne gwarancje procesowe dla podejrzanych wymagających szczególnego traktowania?

Polskie przepisy przewidują zapewnienie obligatoryjnej obrony dla osób z niepełnosprawnościami umysłowymi, głuchymi, niemymi i niewidomymi.

Polska wprowadziła też rozwiązania ułatwiające dokonanie czynności procesowych z osobami niepełnosprawnymi umysłowo. Nowe przepisy przewidują możliwości przesłuchania wskazanych osób w innych warunkach niż te wskazane w przepisach ogólnych, tak aby czynności procesowa nie mogła wpłynąć negatywnie na ich niepełnosprawność.

Ponadto osoby te przed pierwszym przesłuchaniem otrzymują informacje, które zawierają opisowe lub graficzne przedstawienie przebiegu, sposobu i warunków czynności procesowej, tak aby ich niepełnosprawność nie wpływała na rozumienie ich praw oraz obowiązków.

D. Jakie terminy przewidziane przepisami prawa obowiązują w trakcie dochodzenia?

Dochodzenie powinno trwać 2 miesiące. Decyzją Prokuratora może być ono wydłużone do 3 miesięcy. Po przekroczeniu tego terminu w wypadkach szczególnie uzasadnionych Prokurator przedłuża postępowanie na dalszy czas oznaczony. W praktyce powoduje to, że zasadniczo nie ma górnej granicy czasowej, kiedy dochodzenie musi być skończone. Wszystko zależy od realiów sprawy i tego czy zachodzi "wypadek szczególnie uzasadniony". Z pewnością przesłankę tę spełnią wszystkie sytuacje, gdy zajdzie potrzeba dalszego prowadzenia postępowania dowodowego, poszukiwania podejrzanego, oczekiwania na

Śledztwo powinno trwać 3 miesiące. Po upływie tego okresu śledztwo może być przedłużone na dalszy czas oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora, który prowadzi śledztwo. Ów "dalszy czas oznaczony" nie może przekroczyć roku. Należy jednak wskazać, iż i ta granica czasowa może być przekroczona. Zgodnie z przepisami procedury karnej, w szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator nadrzędny nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony.

E. Jakie są etapy postępowania przedprocesowego, w tym alternatywy dla tymczasowego aresztowania i możliwości przekazania danej osoby do państwa pochodzenia (europejski nakaz nadzoru)?

Postępowanie przedprocesowe to w nomenklaturze polskiej procedurze karnej postępowanie przygotowawcze.

Stanowi ono szereg czynności podejmowanych przez organy ścigania (np. policję, prokuraturę, straż graniczną), które mają służyć do wykrycia przestępstwa oraz osoby, która je popełniła (sprawcy).

Zanim nastąpi formalne wszczęcie przeprowadzane są czynności sprawdzające służące weryfikacji istnienia podstaw do wszczęcia postępowania.

Kiedy powstaje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, odpowiedni organ wszczyna postępowanie w formie dochodzenia bądź śledztwa. Jest to faza postępowania w sprawie (in rem), czyli prowadząca do wykrycia osoby, która dopuściła się przestępstwa. Faza ta trwa do momentu wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów konkretnej osobie.

Następnie przekształca się w fazę postępowania przeciwko konkretnej osobie (in personam), która poprzez wydanie i ogłoszenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów staje się podejrzanym. Organy ścigania zbierają w tym czasie materiał dowodowy (np. zabezpieczają przelewy z konta bankowego, przesłuchują świadków, uzyskują opinie biegłych) oraz mogą zastosować środki zapobiegawcze wobec podejrzanego (np. tymczasowe aresztowanie, dozór policji, poręczenie majątkowe, zakaz zbliżania się do wskazanych osób itp.).

■ Ostatnia aktualizacja: 16/05/2025

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.